

Andrej Capuder Iskanje drugega

Slovenska matica, Ljubljana 1991

Domači založniki so nas minulo pomlad zasuli s takšno goro izvirnega slovenskega berila, da so ustvarili vtis, kot da gre kuturi dobro kot nikoli. Prav težko je bilo živeti tiste prve dni junija, ko so uredniki nosili v svoje hiše cele skladownice svežih knjig: izbira je bila ogromna in vseh vrst.

Najnovejši roman avtorja, čigar prvenec *Mali cvet* mlajša kritika ceni presenetljivo visoko — vaš recenzent na primer v TOP TEN slovenske povojne proze — je oblikovno izredno zanimiva umetnina, saj Slovenci z družinskimi sagami nimamo veliko izkušenj. *Iskanje drugega* namreč ob nekaj stranskih likih popisuje življe in bitje družine Neubauer od začetka 40. let tega stoletja vse do ravno minule dobe. V zgodbo nas kot prvoosebni pripovedovalec uvede povojni disident Izo, v drugem segmentu po maniri filmskega scenarija spremljamo njegovo teto, mučenico Ano Marijo, v tretjem delu je tragični antikarakter Izotov (junakovo ime sklanjamo po pisatelju) stric Marko, partizan in komunist, antipod svojega brata in Izotovega očeta, belogardističnega polkovnika Sergeja, četrti in sklepni del pa krona romanca med Amando, Izotovo hčerjo, in Evanom, sinom Ane Marije — tu v zgodbo vdre še Profesor — tik pred koncem smo deležni še v naslovu omenjenega »drugega«, skrivnostnega Patrika. Naj nam bo oproščeno za to obširno genealogijo, vendar je shema junaških pojav in razmerij tako razvejana in pogledu bralca skorajda prebaročno zapletena, da naj ima ta uvod status prolegomen. Avtorjev domišljjski svet je namreč tako intenzivno usmerjen na družinsko okolje, da v toku romana kar dvakrat zastanemo pred vprašanjem, ali zgodbe nemara ne dramatizira tudi problematika incesta.

Če smo razmerja med Capudrovimi junaki razglasili za vsaj nepregledna, pa je obratno z idejno oziroma ideološko plastjo romana. Temelj pisave je namreč prav ne-fiktivno, enoznačno in z resničnimi zgodovinskimi podatki podkrepljeno »občutje življenja«, ki ga bomo označili za zagrenjenost. Osnova te zagrenjenosti, ki zaznamuje upovednega subjekta prvega dela romana, kasneje pa se posredno konkretizira v življenjskih usodah drugih likov, je nemoč pred neosebni pritiskom represivnega režima povojne slovenske stvarnosti. Ko nas že postane strah, da v rokah spet držimo delo, ki ga stilno ne bomo mogli označiti niti za čisti roman niti za literarizirano avtobiografijo — spomnimo se težav s kulturnimi *Umiranji na obroke* — nas presuneta oster rez in preskok naravnost v čisto fikcijo. Od komunizma zatirani Izo namreč v sanjskem obratu postane veliki filmski režiser. To s predpostavko, da pač beremo roman, seveda lahko dojamemo, problem pa je v tem, da se niti za ped ne premakne tudi zgodovinsko-geografski okvir pripovedi: tako na primer

cerkev svetega Jožefa pod Gradom priredijo v filmski studio zgolj za potrebe našega fiktivnega junaka (medtem ko je domač s pokojnim Brozom in si kot veliki graditelj prizvame priimek Spinoza). Nasploh se zdi, da pisatelju pero steče predvsem takrat, ko se popolnoma umakne v domišljjski univerzum in duhovno genezo svojih literarnih otrok. To pa v *Iskanju drugega* k sreči obsega dobri dve tretjini romana. Tudi avtor sam je želel poudariti razliko med napol in popolnoma izmišljajskim svetom, saj je meja omenjenega preskoka tudi ločnica med Izotovo zgodbo in njegovim filmom — kot rečeno, pa meja potegne za seboj vse preveč »zunanjega«, da bi jo dojeli zgolj kot domiselni estetsko-morfološki prehod.

Gornjim analizam v prid govori tudi naslednja zanimivost: kljub temu da se subjekt romana takole službeno ukvarja z reklamiranjem kopalniške opreme, lahko v še enem segmentu na prvi pogled odkrijemo konkretne reference na nefiktivno (tokrat v pozitivnem smislu): ne da se namreč pobegniti vtisu, da je v vseh ženskih likih *Iskanja drugega* močno prisotna zgodovinsko utemeljena fascinacija s skrivnostno naruro tega dela občestva — glej: Laura, Beatrice — ki se zdi po renesančni metodologiji edini tuzemski zbir najvišjih atributov. Tako je presenetljivo liričen drugi del romana, mortir umetnice, vohunke in ljubimke Ane Marije, podobno vzvišen značaj pa nosita tudi obe drugi ženski, inkarnaciji Žene Hana in Hčere Amanda. Vzvišenost ženstva od tuzemske profanosti pa je seveda udejanjena kot opozicija možkemu svetu, ki v preprosti idejno-ideološki formi še dodatno bije na dan.

Iskanje drugega Andreja Capudra je zanimiv, slogovno razgiban roman, ki pa mu v kontrapunktu med dokaj enoznačno idejno podlago (imenovali smo jo »zagrenjenost«) in bogato paletu različnih osebnih izkušenj manjka nekaj uravnoteženosti, ki bi delo vezala v koherentno celoto. Hkrati se zdi, da smo v zadnjih desetletjih dobili v vpogled tolikšno število »veteranskih« izpovedi in fikcij, da tudi zamenjava določenega predznaka — ali nemara objektivizacija — ne nosi več nujno atributa dramatičnosti in (literarne ali ne) pomembnosti. Vsekakor velja *Iskanje drugega* brati kot zanimivo in razgibano družinsko kroniko družine Neubauer, se osredotočiti predvsem na ženske zgodbe in ob vsem čimbolj odmisli vse zunanje. Za konec se spotaknimo še ob oblikovno plat romana: pisanje popolnoma vseh tujk v kurzivi se utegne izkazati za kontraproduktivno, saj je večina izrazov ponarodela in utegne na branje delovati dokaj zaviralno.

Tone Vrhovnik